

SXEDIO-B.68

22.7.1974: Ο ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΣ ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΤΖΟΖΕΦ ΣΙΣΚΟ ΑΓΩΝΙΖΕΤΑΙ ΜΑΤΑΙΑ ΝΑ ΒΡΕΙ ΑΝΘΡΩΠΟ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΓΙΑ ΝΑ ΕΠΙΤΥΧΕΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΓΙΑ ΚΑΤΑΠΑΥΣΗ ΤΟΥ ΠΥΡΟΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ. ΤΕΛΙΚΑ ΕΡΧΕΤΑΙ ΣΕ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟΝ ΝΑΥΑΡΧΟ ΑΡΑΠΑΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΑΙ Η ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΕΝΩ ΟΙ ΗΓΕΤΕΣ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ ΕΧΟΥΝ ΕΞΑΦΑΝΙΣΘΕΙ ΚΑΙ ΑΠΟΦΕΥΓΟΥΝ ΝΑ ΑΝΑΛΑΒΟΥΝ ΟΠΟΙΑΝΔΗΠΟΤΕ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ ΚΑΘΩΣ Η ΚΥΠΡΟΣ ΦΛΕΓΕΤΑΙ ΚΑΙ ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΕΞΑΠΟΛΥΟΥΝ ΤΗΝ ΤΕΛΙΚΗ ΤΟΥΣ ΕΠΙΘΕΣΗ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΗΣ ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ

Με την έγκριση του ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών Χένρι Κίσσιγκερ είχε αρχίσει να δραστηριοποιείται για την επίτευξη κατάπαυσης του πυρός παράλληλα με τις χώρες της ΕΟΚ (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, πρόδρομος της Ευρωπαϊκής Ένωσης). Η κινητοποίηση του Κίσσιγκερ και γενικά των δυτικών γινόταν στο πλαίσιο μιας προσπάθειας που στην οποία συνέπιπταν τόσο τα συμφέροντα του ΝΑΤΟ όσο και της Κύπρου- ίσως για πρώτη φορά.

Ο Πρόεδρος Μακάριος πίστευε ότι μόνο οι δυτικοί θα μπορούσαν εκείνη τη στιγμή να βοηθήσουν στον τερματισμό των συγκρούσεων μια και στη διαμάχη-πέραν της Κύπρου ήταν αναμεμιγμένοι δυο από τους σταθερούς συμμάχους της Αμερικής και συνεταίροι της στο ΝΑΤΟ. Αλλά και για τον Κίσσιγκερ η κινητοποίηση αυτή θα του έδιδε τη δυνατότητα να αποτρέψει ανάμειξη του σοβιετικού παράγοντα, ο οποίος μάλιστα τις μέρες αυτές είχε εκδηλωθεί ανοικτά υπέρ της Κύπρου.

Το ψήφισμα **353** του Συμβουλίου Ασφαλείας ήταν σαφές. Ζητούσε, μεταξύ άλλων, κατάπαυση του πυρός, συνομιλίες μεταξύ των εγγυητριών δυνάμεων -που ήσαν όλες δυτικές- και αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων που και πάλι ανήκαν σε δυτικές ώρες ή χώρες του ΝΑΤΟ. Τα δυο πρώτα ήταν εφικτά και ο Κίσσιγκερ πίστευε ότι μπορούσε να τα προωθήσει. Το τρίτο όμως, η αποχώρηση

των στρατευμάτων ήταν πολύ δύσκολο και θα εξακολουθούσε να είναι για πολλά χρόνια σαν τέτοιο, γιατί ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Μπουλέντ Ετζεβίτ ήταν αποφασισμένος να διατηρήσει όπως δήλωσε, τα τουρκικά στρατεύματα στην Κύπρο, εκτός απροόπτου μέχρι την εξεύρεση λύσης στο Κυπριακό πρόβλημα.

Ο Κίσιγκερ εφάρμοσε και στην περίπτωση αυτή τη "διπλωματία του τηλεφώνου". Χωρίς να μετακινηθεί από την Ουάσιγκτον, όπου η κρίση του Γουότεργκετ απειλούσε ανοικτά τον αμερικανό πρόεδρο Ρίτσαρντ Νίξον και τον ίδιο, βρισκόταν σε τηλεφωνική επαφή τόσο με τις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις των εγγυητριών δυνάμεων (Τουρκία, Ελλάδα και Βρετανία) όσο και με τον Υφυπουργό του Τζόζεφ Σίσκο που πηγαινοερχόταν μεταξύ Αθηνών και Αγκυρας, όπως επίσης και με τον ίδιο τον Νίξον που βρισκόταν στο Σαν Κλεμέντε και περνούσε τις διακοπές του. Ο Νίξον είχε δίπλα του, στην αμμουδιά, όπου έπαιρνε το μπάνιο του και έκανε την ηλιοθεραπεία του, ένα τηλέφωνο, όπως πάντα, με το οποίο ο Κίσιγκερ τον ενημέρωνε για τις εξελίξεις.

Αφού πέρασε το πρώτο διήμερο της εισβολής και οι τουρκικές δυνάμεις είχαν προελάσει μέχρι τα κράσπεδα της Κερύνειας, ο τούρκος πρωθυπουργός Μπουλέντ Ετζεβίτ είχε πει το "ναι" σε μια κατάπαυση του πυρός, αλλά στην Αθήνα ο Σίσκο δεν εύρισκε κανένα για να αναλάβει την ευθύνη, η χούντα είχε πραγματικά εξατμισθεί και όπως αφηγήθηκε αργότερα ο Σίσκο στον πρεσβευτή της Κύπρου στη Νέα Υόρκη Νίκο Δημητρίου:

"Είχα συναντήσει εκεί τον Ιωαννίδη, ήταν μια ιλατροτραγική κυβέρνηση. Κανέναν δεν ελάμβανε ευθύνες. Τους επέστησα την προσοχή στο ότι τα πράγματα θα εξελίσσονταν πολύ επικίνδυνα. Ζήτησα από τη χούντα μήνυμα να μεταφέρω στην τουρκική κυβέρνηση και κανέναν δεν μπορούσε να μου δώσει".

Ο Σίσκο κατάφερε τελικά να έλθει σε επαφή με τον Αντιναύαρχο Αραπάκη, ο οποίος ανέλαβε κάθε ευθύνη γύρω από το θέμα της κατάπαυσης του πυρός

αλλά και κυρίως γιατί γνώριζε αγγλικά.

Ο Αραπάκης ενημέρωσε τον Σίσκο ότι η Ελλάδα ή ότι είχε απομείνει από την χούντα των Αθηνών αποδεχόταν τη συμφωνία για κατάπαυση του πυρός για τις 4 το απόγευμα της 23ης Ιουλίου 1974.

Αφηγήθηκε ο Αραπάκης για τις δραματικές αυτές ώρες με τον Σίσκο σε μετέπειτα έκθεση του προς τον πρωθυπουργό της μεταπολίτευσης Κωνσταντίνο Καραμανλή (Αρχείο Καραμανλή, Τόμος 7 παράρτημα, έκθεση 17.4.1975):

"Κατά τη νύκτα της 21 προς 22 Ιουλίου και περί ώραν 01.30 πρωινήν, ενώ ευρισκόμενη εις την παρά το γραφείον μου κλίνην εκστρατείας εζητήθην εις το τηλέφωνον υπό του κ. Σίσκο όστις μου είπεν:

"Επιμόνως επιζήτησα να επικοινωνήσω τηλεφωνικώς με όλους τους αρμοδίους. Δυστυχώς δεν ηδυνήθην να εύρω κανέναν. Είμαι ευτυχής που ευρίσκω εσάς, και σας παρακαλώ να με βοηθήσητε εις την προσπάθειαν μου προς κατάπαυσιν του πυρός εις την Κύπρον".

Του είπα ότι θα προσπαθούσα να συνεννοηθώ μετά των αρμοδίων και θα τον έπαιρνα εις το τηλέφωνον.

Πράγματι τηλεφώνησα διαδοχικώς στους Μπονάνον, Ανδρουτσόπουλον και Κυπραίον εκ των οποίων ο μεν πρώτος εις τον οποίον ανέφερα το συμβάν μοι εδήλωσεν ότι δεν επεθύμει να έλθη εις επαφήν μετ' αυτών, διότι εθεώρει εαυτόν αναρμόδιον.

Εν συνεχεία ήλθον εις επαφήν μετά του Πρωθυπουργού Ανδρουτσοπούλου, τον οποίον ενημέρωσα σχετικώς.

Η προς εμέ απαίτησις του ήτο:

" Αφήστε τους κ. Αρχηγέ. Αυτοί μας κοροϊδεύουν. Δεν είναι ειλικρινείς. Και χθες εζήτησαν να κάνουμε κατάπαυση του πυρός την οποίαν και δεν επραγματοποίησαν. Αφήστε τους αύριο βλέπουμε".

"Κύριε Πρωθυπουργέ" του είπον "νομίζω ότι πρέπει να συζητήσουμε μαζί τους. Αι συνθήκαι της Κύπρου το επιβάλλουν".

" Συζητήστε εάν νομίζετε".

Πιστεύω ότι έπρεπε να ενημερωθή και ο Υπουργός των Εξωτερικών επικοινωνήσα μαζί του και του ανέφερα το περιεχόμενον της μετά του Σίσκο συζητήσεως μας.

Εκείνος μου είπε:

" Γνωρίζω την προσπάθειαν των αμερικανών. Υπάρχουν αμφιβολία διὰ την ειλικρίνειαν των. Εσείς πάντως κάνετε την προσπάθειάν σας".

Εγώ του είπα ότι θα δώσω πράγματι συνέχεια και ότι θα τον τηρήσω ενήμερον.

Ακολουθως κατέβαλα προσπάθειαν να έλθω εις επαφήν μετά του Ταξιάρχου Ιωαννίδη, πράγμα που κατέστη αδύνατον.

Κατόπιν τούτου ενόψει της κρισιμότητος της καταστάσεως ιδία μετά τας εκ Κύπρου αναφοράς, περί του ότι εστερούντο πυρομαχικών και τας αιτήσεις αποστολής τοιούτων προσέτι των μετά το πραξικόπημα συνθηκών αίτινες ήσαν παν άλλο ή εγγυώμεναι στρατιωτικάί εξελίξεις, εθεώρησα επιβαλλομένην την ανακωχήν ως υπαγορευομένην υπό του υψίστου Εθνικού συμφέροντος πριν ή οι Τούρκοι αντιληφθούν την αμέσως ανωτέρω αναφερομένην κατάστασιν και πριν ή εξατμισθή η εντύπωσις εκ της μέχρι τότε σθεναράς αντιστάσεως.

Υπό τοιαύτας σκέψεις διακατεχόμενος τόλμησα να αναλάβω την πρωτοβουλίαν με πλήρη συναίσθηση των ευθυνών μου καθ' όσον αφορά τας τύχας του Εθνους και της νήσου. Εκάλεσα εις το τηλέφωνον τον κ. Σίσκο με πρόθεσιν να πραγματοποιήσω οπωσδήποτε την κατάπαυσιν του πυρός.

Ο Σίσκο με ηρώτησε εάν εκπροσωπώ την Κυβέρνησιν (**are you authorized to speak for your government;**)

Ηναγκάσθην να τον επιβεβαιώσω. Το ίδιο έπραξα και όταν με ηρώτησεν ειδικώς εάν είναι σύμφωνος και ο ταξιάρχος Ιωαννίδης. Απαντών ως άνω καταφατικώς επίστευα ότι ούτε προέβαλε το Εθνικόν συμφέρον και ότι ο μόνος τρόπος διὰ να φθάσω εις θετικόν αποτέλεσμα.

Αμέσως με ηρώτησε εάν θα μπορούσε να με πάρη

εις το τηλέφωνον ο κ. Κίτσιγκερ τον οποίον είχεν εις
ετέραν γραμμήν, προκειμένου να μιλήσω απευθείας
μαζί του.

Του είπον ότι εφόσον ευρίσκετο εις
τηλεφωνικήν επαφήν μετά του Κίτσιγκερ θα ηδύνατο
άμεσα να του μεταβιβάσει την συνομιλίαν μας και να
έχη τας απόψεις του.

Από της στιγμής εκείνης η συζήτησις διεξήγετο
κατ' αυτόν τον τρόπον, δηλαδή παν ό,τι μεταξύ μας
συνεζητείτο μεταβιβάζετο εις τον Κίτσιγκερ όστις
εξέφερεν αμέσως γνώμην.

Ούτω μοι επροτάθη όπως η Ελλάς ανακοινώση την
κατάπαυσιν του πυρός την **03.00** της ιδίας ημέρας ενώ
κατά την στιγμήν εκείνην η ώρα ήτο **2.10** περίπου.
Επειδή τούτο εκ των πραγμάτων δεν ήτο εφικτόν ως εκ
της ώρας, τον ηρώτησα εάν ήτο βέβαιος ότι και η
τουρκική πλευρά είχεν συμφωνήσει.

Μου απήντησεν ότι ο Ετζεβίτ (πρωθυπουργός της
Τουρκίας) είχεν βολιδοσκοπηθή και είχεν ήδη
αποδεχθή.

Αποβλέπων εις δέσμευσιν της Τουρκίας, αλλά
και της Αμερικής επί της συμφωνίας αυτής, εζήτησα
όπως η αναγγελία περί καταπαύσεως του πυρός
εξαγγελθεί το πρώτον υπό της Αμερικανικής
κυβερνήσεως.

Προς τούτο και ευρέθημεν μετά του Σίσκο
σύμφωνοι και επί του κειμένου της αμερικανικής
ανακοινώσεως, όπερ έχει ως ακολούθως:

**The government of Greece and Turkey agree to cease all
firing as provided in the Security Council Resolution of July 20th
1974. The ceasefire to come into effect at 14.00 GMT July
22nd.**

**This announcement will be confirmed by the Greek and
Turkish Governments at 9 a.m. Athens.**

Ο Κίτσιγκερ όμως ενεφανίζετο διστακτικός καθ'
όσον αφορά την υπό της Αμερικανικής Κυβερνήσεως
ανακοίνωσιν. Προ της πίεσεως μου απεδέχθη αλλ'
υπαγόρευσεν εις τον Σίσκο έτερον κείμενον έχουν
ούτω:

The US government has been informed by Greek and Turkish Governments that they accept the ceasefire as provided in the Security Council Resolution of July 20th 1974 at 14.00 GMT July 22nd.

This announcement will be confirmed by the Greek and Turkish Governments at 9 a.m. Athens.

Επειδή δεν συμφώνησα υπέβαλεν το σχέδιον κειμένου με ασήμαντον τροποποίησιν του προηγηθέντος έχον και τούτο ούτω:

The US government has been informed that the Greek and Turkish Governments agree to cease all firing as provided in the Security Council Resolution of July 20th 1974 at 14.00 GMT July 22nd. (Η αμερικανική Κυβέρνηση έχει πληροφορηθεί ότι οι κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας έχουν συμφωνήσει να θέσουν τέρμα σε όλα τα πυρά σύμφωνα με το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας της 20ης Ιουλίου 1974, στις 14.00 ώρα Γκρίνουιτς της 22ας Ιουλίου).

Εις το σημείον τούτο υπήρξα ανένδοτος και εζήτησα την ανακοίνωσιν του πρώτου κειμένου.

Προ της επιμονής μου εδήλωσεν και ο Κίτσιγκερ ότι απεδέχεται τελικώς την ανακοίνωσιν συμφώνως προς το πρώτον κείμενον.

Εις το σημείον τούτο εκμεταλλευόμενος μίαν τηλεφωνικήν διακοπήν ενημέρωσα τον υπουργόν Εξωτερικών Κυπραίον τηλεφωνικώς, όστις επεκρότησε πλήρως τον γενόμενον υπ' εμού χειρισμόν συστήσας όπως επιμείνω επί της Αμερικανικής ανακοινώσεως.

Επί τη βάσει των ανωτέρω συμφωνιών μετά του Σίσκο απεφασίσθη όπως:

α) Η κατάπαυσις του πυρός λάβη χώραν την 4ην απογευματινήν τοπικήν ώραν Ελλάδος της 22ας Ιουλίου, ημέραν Δευτέρα.

β). Η ανακοίνωσις από αμερικανικής πλευράς γίνη την 6ην πρωινήν της ιδίας ημέρας.

γ) Η Ελλάς και η Τουρκία ανακοινώσουν την συμφωνίαν την 9ην πρωινήν της ιδίας ημέρας προκειμένου να παρασχεθή χρόνος να καταστή από ελληνικής πλευράς δυνατή η εξαγγελία. Διά τούτο και

η ώρα **9** πρωινή συνεπληρώθη εκ των υστέρων εις τα κείμενα. Επί τούτοις επεκαλέσθη εις τας συζητήσεις μας την αποφασισθείσαν ήδη σύγκλησις του Υπουργικού Συμβουλίου διά την **8ην** πρωινήν ώραν, ότε και θα ενημερούτο το Υπουργικόν Συμβούλιον.

Κατά μίαν διακοπήν των συνομιλιών μας ο Κίσιγκερ μου είπεν ότι εις προηγηθείσαν προ ολίγων λεπτών συνομιλίαν του μετά του Ετζεβίτ ο τελευταίος του παρεπονείτο ότι **14** ελληνικά πολεμικά πλοία επεσημάνθησαν πλέοντα προς Κύπρον, τα οποία οι τούρκοι θα προσέβαλλον, εάν δεν απεμακρύνοντο εκ της περιοχής των επιχειρήσεων.

Εγώ παρ' ότι εγνώριζα καλώς ότι δεν υφίσταντο τα πλοία μας εκεί, εν τούτοις δεν διέψευσα την εντύπωσιν. Η σχηματισθείσα ούτω πεπλανημένη παρ' αυτών εντύπωσις συνέτεινεν εις την δημιουργηθείσαν ήδη σύγχυσιν, ένεκα της οποίας εξελάμβανον τουρκικα πλοία ως ελληνικά.

Περαίνων το κεφάλαιον περί συμφωνιών μου διά την κατάπαυσιν του πυρός αναφέρω ότι αξίωσα όπως άμα τη εξαγγελία υπό των αμερικανών της συμφωνηθείσης ανακοινώσεως ειδοποιηθώ σχετικώς.

Την **6.20** ώραν εζητήθην εις το τηλέφωνον υπό του Σίσκο, ο οποίος μου ανέφερεν ότι έχει την εντολήν του Κίσιγκερ να μη βεβαιώση ότι την **06.00** προέβη εις επίσημον αναγγελίαν κατά τα συμπεφωνημένα και παρεκάλεσεν όπως και η Ελλάς προβή εις την συμφωνηθείσαν ανακοίνωσιν κατά την καθορισθείσαν ώρα.

Μετά ταύτα εκάλεσα εκ νέου εις το τηλέφωνον τον κ. Κυπραίον και τον ενημέρωσα. Επέστησα δε την προσοχήν αυτού επί της ανάγκης συμμορφώσεως προς τα συμφωνηθέντα.

Ούτος με διαβεβαίωσεν ότι μετά τη ενημέρωσιν του Υπουργικού Συμβουλίου θα προέβαινεν εις την εξαγγελίαν.

Εν συνεχεία η μεν Τουρκία ανήγγειλεν την κατάπαυσιν του πυρός την εξαγγελθείσαν ώρα η δε Ελλάς με σχετικήν καθυστέρησιν.

Συνεπεία των υπ' εμού αναληφθεισών πρωτοβουλιών περί καταπαύσεως του πυρός υπήρξεν η σχηματισθείσα εντύπωσις παρά του Κίτσιγκερ ότι είχε συντελεσθή αλλαγή τις εις την διακυβέρνησιν της χώρας, αφού από τουρκικής πλευράς οι διαπραγματεύσεις εγίνοντο υπό του Ετζεβίτ, από δε της ελληνικής υπ' εμού ο οποίος ενεφανιζόμην ως περιβεβλημένος πλείονας εξουσίας.

Τούτο απετέλεσε την κυρίαν αιτίαν, ίνα εξαγγείλη ότι εν Ελλάδι κατά πρόβλεψιν, θα συντελείτο κυβερνητική αλλαγή. Εν αναμονή εξελίξεως των γεγονότων, ιδία μετά την αποκρυστάλλωσιν της πεποιθήσεως ότι δεν θα εκηρύσσαμεν πόλεμον κατά της Τουρκίας, διέταξα τα δυο υποβρύχια "Γλαύκος" και "Νηρεύς" περί την **22.45** ώραν να πλεύσουν προς τους τομείς περιπολίας των μεταξύ Κύπρου και Τουρκίας.

Εν όψει της κατά την 4ην απογευματινήν ώραν συμφωνηθείσης καταπαύσεως του πυρός οι τούρκοι κατέβαλον απεγνωσμένην προσπάθειαν ίνα μέχρι της ώρας ταύτης επιτύχουν την κατάληψιν της Κυρηναίας και την σταθεροποίησιν των επί του προγεφυρώματος των.

Την 4ην απογευματινήν ώραν Ελλάδος επραγματοποιήθη η κατάπαυσις του πυρός συμφώνως προς αναφοράς εκ Κύπρου. Παρά ταύτα και εν συνεχεία εγένετο προσπάθεια υπό των τούρκων βελτιώσεως των οριακών θέσεων τούτων, επί του προγεφυρώματος.

Η προσπάθεια των αυτή, συνδρομή και της εκδήλου διαθέσεως τούτων προς κατάληψιν του αεροδromίου της Λευκωσίας εδημιούργησεν σοβαράς ανησυχίας τόσον εις Λευκωσίαν, όσον και εις Αθήνας.

Υπό την επιρροήν των ειδήσεων τούτων μετέβημεν εις το γραφείον του προέδρου Γκιζίκη, οι τέσσαρες Αρχηγοί ως και οι Ανδρουτσόπουλος, Κυπραίος και Ιωαννίδης επί σκοπώ αντιμετώπισεως της καταστάσεως. Κατόπιν ανταλλαγής απόψεων εθεωρήθη σκόπιμον όπως ζητηθή επαφή μετά των κ.κ. Σίσκο και Τάσκα. Προς τούτο ο κ. Κυπραίος

επεκοινώνησε με τον κ. Τάσκα εις τον οποίον είπε τας ανησυχίας μας. Ο κ. Τάσκα δεν συνεφώνησε.

Ο κ. Κυπραίος εζήτησε εν συνεχεία όπως επικοινωνήση μετά του κ. Σίσκο προκειμένου να του ομιλήση και ο Ανρουτσόπουλος.

Ο Τάσκα του είπεν ότι μετέβη εις το αεροδρόμιον προκειμένου να αναχωρήση δι' Αμερικήν.

Εν συνεχεία ανεζητήθη εις το αεροδρόμιον και ειδικώτερον παρά την αμερικανικήν πτέρυγα απ' όπου ανεφέρθη ότι μόλις είχεν απογειωθή το αεροσκάφος του οποίου επέβαινε.

Η βάσις ειδοποίησε τον Σίσκο περί της αναζητήσεως του υπό του πρωθυπουργού και Υπουργού Εξωτερικών οπότε ούτος (ο κ. Σίσκο) διέταξε το αεροσκάφος του να προσγειωθή και παλιν εις το Ελληνικό.

Μετά την προσγείωσιν ήλθεν εις επαφήν μετά του Ανδρουτσοπούλου, τον οποίον και καθησύχασε λέγων ότι οι τούρκοι δεν θα προέβαινον εις τοιαύτην ενέργειαν".

Στο μεταξύ όπως ανέφερε ο Αραπάκης στην ημερήσια διαταγή του κατά την αποστρατικοποίησιν του, συμφώνησε με το Σίσκο και τον πληροφόρησε ότι και η Ελλάδα δεχόταν τη συμφωνία για την κατάπαυση του πυρός για τις **4** το απόγευμα στις **23** Ιουλίου.

Για την επίτευξη της συμφωνίας είχε εργασθεί και ο υπουργός Εξωτερικών της Γαλλίας Σοβανιάργκ, ο οποίος δρούσε εκ μέρους των χωρών της ΕΟΚ γιατί τότε η Γαλλία προήδρευε του Συμβουλίου της κοινότητας. Για τα παρασκήνια της προσπάθειας για κατάπαυση του πυρός ο Σοβανιάργκ μίλησε σε δημοσιογραφική διάσκεψη λίγο μετά την επίτευξη της.

Είπε ότι στις **21** Ιουλίου βρισκόταν σε επαφή με τους συναδέλφους του της Βρετανίας και των Ηνωμένων Πολιτειών του και με τις γαλλικές πρεσβείες την Αγκυρα και την Αθήνα και πρόσθεσε ότι η δράση των εννέα της ΕΟΚ ενετάθη έπειτα από τη επιδείνωση της κατάστασης στην Κύπρο.

Ο Σοβανιάργκ είπε ότι οι χώρες της ΕΟΚ είχαν κινηθεί δυο φορές τις τελευταίες **48** ώρες από την

έναρξη της εισβολής.

Πρόσθεσε:

"Λίγα λεπτά αργότερα μου τηλεφώνησε ο δρ Κίσιγκερ για να μου πει ότι οι ΗΠΑ πρότειναν κατάπαυση του πυρός στις **4** το απόγευμα. Του απάντησα ότι θα καταβάλουμε προσπάθειες με τον ίδιο στόχο και φυσικά διαλέξαμε την ίδια μέρα και ώρα. Μου ξανατηλεφώνησε άλλες τρεις φορές κατά τη διάρκεια της νύκτας. Μετά που ήλθα σε επαφή με τους συναδέλφους μου της ΕΟΚ τηλεφώνησα στους γάλλους πρεσβευτές στις **11.45** το βράδυ ότι πρέπει να επέμβουν προς τις κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας. Στην Αθήνα υπήρχε μια διαφορά χρόνου **20** λεπτών με την αμερικανική πρόταση. Στην Αγκυρα για τεχνικούς λόγους υπήρχε μια μεγαλύτερη καθυστέρηση για δικούς τους λόγους. Υπήρχε εν τούτοις μια σύμπτωση προσπαθειών των εννέα με εκείνες των Βρετανών που είχαν ειδική ευθύνη στην Κύπρο και των ΗΠΑ που είχαν ειδικά ουσιαστικά μέσα στη διάθεση τους (οικονομική κυρίως πίεση).

Ο Σοβανιάργκ απαντώντας σε σχετική ερώτηση είπε ότι "για λόγους φρονιμότητας" οι εννέα της Ευρώπης ζήτησαν μερική επιστροφή στο προηγούμενο συνταγματικό καθεστώς της Κύπρου, αλλά όχι απαραίτητως επανεγκατάσταση του "πλήρους καθεστώτος που υπήρχε προηγουμένως", με άλλα λόγια δηλαδή όχι επιστροφή του Προέδρου Μακαρίου.

Ο γάλλος υπουργός είπε ότι ενημέρωσε για τη συμφωνία και τη Σοβιετική Ένωση για τις προσπάθειες των εννέα και ότι ήταν "πασιφανής η Σοβιετική μετριοπάθεια".

Τη συμφωνία για την κατάπαυση του χαιρέτισαν τόσο η Ελλάδα όσο και η Τουρκία σαν νίκη. Η Ελλάδα μάλιστα τη χαρακτήρισε τρόπο με τον οποίο διασφαλιζόταν η εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου.

Σύντομη ανακοίνωση που εξέδωσε το υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδας στις **22** Ιουλίου ανέφερε:

"Η Ελληνική Κυβέρνηση ανακοινώνει ότι σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας επετεύχθη συμφωνία για κατάπαυση του πυρός προς

τερματισμό των εχθροπραξιών στην Κύπρο, στις 5 το απόγευμα, ώρα Κύπρου. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η εδαφική ακεραιότητα και η ανεξαρτησία της Κύπρου".

Ο Ετζεβίτ ήταν λαλίστατος. Αυτός ήταν ο νικητής και το βροντοφώναξε πανηγυρικά λίγο πριν εφαρμοσθεί η συμφωνία σε δημοσιογραφική διάσκεψη, στο γραφείο του στην Αγκυρα:

"Η Τουρκία, μια χώρα που αγαπά την ειρήνη και σέβεται τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών, συμφώνησε στην απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για κατάπαυση του πυρός στην Κύπρο στις 5 το απόγευμα σήμερα.

Οι ακούραστες ένοπλες δυνάμεις της Τουρκίας, χέρι με χέρι με τους τουρκοκύπριους μαχητές, πέτυχαν μεγάλες νίκες τις τελευταίες δυο μέρες.

Αυτές οι νίκες θα ενισχυθούν μέχρι την επιβολή της κατάπαυσης του πυρός σήμερα και τα τουρκικά δικαιώματα στην Κύπρο θα αποκτήσουν ρίζες, οι οποίες δεν θα κλονισθούν ποτέ ξανά.

Η ειρηνευτική επιχείρηση της Τουρκίας στην Κύπρο πέτυχε τους στρατιωτικούς της στόχους σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα.

Από τούδε και εις το εξής θα υπάρξει ειρήνη, ελευθερία και ισότητα στην Κύπρο. Από τώρα και στο εξής κανένας δεν μπορεί να αγγίξει τα δικαιώματα των τουρκοκυπρίων στη νήσο.

Ειδικά με τα πλεονεκτήματα που επετεύχθησαν γύρω από την ακτή οι τουρκοκύπριοι κέρδισαν επίσης οιονομική ανεξαρτησία.

Τώρα υπάρχει μια νέα Κύπρος. Τώρα η Τουρκία, συγκρουομένη με δυο μέρες προηγουμένως, έχει ακόμα μια θέση στον κόσμο. Ας γιορταθεί αυτή η μεγάλη νίκη από τους τουρκοκύπριους, από όλους τους κυπρίους από το τουρκικό έθνος και την ανθρωπότητα.

Μέχρι την κατάπαυση του πυρός που θα αρχίσει από σήμερα, προσεύχομαι στο θεό να δίδει νέες επιτυχίες στις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις και στους τουρκοκύπριους μαχητές.

Ο Ετζεβίτ δεν βιαζόταν να τελειώσει τη διάσκεψη του. Ενοιώθε νικητής και ήθελε να το ακούσουν όλοι. Πανηγύριζε. Η νίκη στην Κύπρο του διεύρυνε τις πολιτικές του δυνατότητες. Και προσπάθησε να το εκμεταλλευθεί σωστά και έξυπνα για εσωτερική κατανάλωση.

Στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων όμως αναγκάστηκε να παρουσιάσει τους πραγματικούς σκοπούς της Τουρκίας στην Κύπρο και άφησε κατά μέρος την προπαγάνδα. Η προετοιμασία από το χειρόγραφο ήταν εύκολη, όχι όμως σαν μπλέκτηκε στις ερωτήσεις των δημοσιογράφων που ζητούσαν διευκρινίσεις. Έτσι απαντώντας σε σχετική ερώτηση είπε:

" Η Κερύνεια θα μείνει για πάντα τουρκική. Ο,τι πετύχαμε ήταν να δώσουμε στους τουρκοκυπρίους ένα λιμάνι διά μέσου του οποίου θα μπορούμε πάντοτε να τους βοηθούμε σε αποσιδήποτε στιγμή και να αυξήσουμε την επιρροή των τουρκοκυπρίων επί της νήσου. Η Τουρκία δεν θα μείνει για πάντα στην Κύπρο. Ο στρατός πέτυχε τον κύριο στόχο του στην κατάληψη ικανού εδάφους ώστε να καταστήσει την τουρκική στρατιωτική παρουσία αμετάκλητη και να δώσει στους τουρκοκύπριους διέξοδο προς την θάλασσα...".

Για τον Ετζεβίτ η πρώτη φάση της τουρκικής εισβολής δεν είχε τελειώσει όμως. Εμεναν οι **2.000** και πλέον τουρκοκύπριοι και άτακτοι που είχαν συλληφθεί στη Λεμεσό, τη Λάρνακα, την Πάφου και αλλού σαν αιχμάλωτοι κατά τις επιχειρήσεις της Εθνικής Φρουράς για εξουδετέρωση των τουρκικών θυλάκων στις διάφορες περιοχές. Στην ουσία οι τουρκοκύπριοι στην περιοχή της Λευκωσίας και στις άλλες πόλεις (Βαρώσι, Λάρνακα, Λεμεσός, Πάφος και τουρκυπριακά χωριά) έπαιξαν ένα σημαντικό ρόλο στην επιτυχία της εισβολής της Τουρκίας.

Συμφωνα με την Αστυνομία στους τουρκοκύπριους δόθηκαν στις διάφορες πόλεις και στα χωριά εντολές να πυροβολούν συνεχώς, ακόμα και στον αέρα και να παρεμβάλλουν όσα προσκόμματα μπορούσαν στην Εθνική Φρουρά, ώστε να μη μπορέσει να

στείλει ενισχύσεις στη βόρεια ακτή όπου γινόταν η απόβαση. Και πραγματικά ο παράγοντας αυτός των τουρκοκυπρίων έπαιξε μεγάλο ρόλο στην εισβολή. Χιλιάδες ένοπλοι πολίτες και εθνοφουροί απασχολήθηκαν για δυο μέρες τουλάχιστον στους τουρκοκυπριακούς θύλακες μέχρι να τους αναγκάσουν να παραδοθούν. Αλλά αυτός ο χρόνος και οι δυνάμεις που απασχολούνταν στα διάφορα μέτωπα, έδωσαν καιρό στους εισβολείς να αποβιβασθούν με περισσότερη άνεση, πέραν του ότι δεν είχαν στείλει προηγουμένως εκεί δυνάμεις της Εθνοφρουράς. Αργότερα οι τουρκοκύπριοι σαν παραδόθηκαν, κρατήθηκαν για αρκετές μέρες σαν αιχμάλωτοι πολέμου και αντηλλάγησαν με τους έλληνες που είχαν μεταφερθεί στις φυλακές της Τουρκίας.

Ειδικά για το θέμα των τουρκοκυπριακών θυλάκων ο προεδρεύων της Δημοκρατίας Ξάνθος Κληρίδης, αδελφός του Γλαύκου Κληρίδη, δήλωσε ότι "τη Δευτέρα 12 Αυγούστου η Εθνική Φρουρά αποσύρθηκε από τους τουρκικούς θύλακες ανταποκρινόμενη σε "μίαν των προνοιών της διασκέψεως της Γενεύης".

Έτσι η Εθνική Φρουρά αποσύρθηκε, σύμφωνα με ανακοίνωση, από τα τουρκικά χωριά Αλέκτορα, Αυδήμου, Άγιος Θωμάς και Πλατανίσκια, Μαντριά, Κούκλια, από τον τουρκικό τομέα του Κτήματος στην Πάφο και τον τουρκικό τομέα της Λάρνακας.

Τις θέσεις που κατείχε η Εθνική Φρουρά κατέλαβαν άνδρες της Ειρηνευτικής Δύναμης οι οποίοι άρχισαν ήδη περιπολίες στις τουρκικές περιοχές.

Ηρθησαν επίσης οι περιορισμοί που επέβαλε η Εθνική Φρουρά στην τροφοδοσία μερικών τουρκικών χωριών, ενώ ο Ερυθρός Σταυρός παρέδωσε τρόφιμα σε έξη εθνοφρουρούς που παρέμεναν εγκλωβισμένοι στον Πύργο πλοήγησης του λιμανού Αμμοχώστου.

Στη διάσκεψη του κατά την οποία ανήγγειλε την κατάπαυση του πυρός ο Μπουλέντ Ετζεβίτ ήγειρε και το θέμα των αιχμαλώτων, όπως επίσης και των τουρκοκυπρίων που βρίσκονταν ακόμα στις ελεύθερες περιοχές του νησιού ευρύτερα:

"Η Τουρκία βασίζεται στα Ηνωμένα Έθνη για τη σταθεροποίηση της συμφωνίας κατάπαυσης του πυρός. Κάτι που μπορεί να χαρακτηριστεί σαν γενοκτονία γίνεται σήμερα στις τουρκικές περιοχές και υπάρχει πραγματική έκκληση προς τα Ηνωμένα Έθνη να επέμβουν. Η Τουρκία συνεφώνησε στην κατάπαυση του πυρός, αλλά δεν θα επιτρέψει δολοφονίες τουρκοκυπρίων. Ο Βάλντχαϊμ αποδέχθηκε έκκληση του υπουργού Εξωτερικών να επέμβει προσωπικά".

Όσο ενωμένοι όμως ήσαν οι τούρκοι στο πλευρό του Ετζεβίτ με την έναρξη της τουρκικής εισβολής, άλλο τόσο χωρίστηκαν και άρχισαν τις κατηγορίες μόλις είχαν το γόητρο του να ανέρχεται. Επικριτές του οι μέχρι χθες συνασπισμένοι γύρω του πολιτικοί αντίπαλοι.

Ετσι όταν σε λίγο παρουσιάστηκε στη Βουλή, όπου ανεκοίνωσε ότι οι απώλειες της Τουρκίας κατά τη διάρκεια του τριημέρου πολέμου ήταν **57** νεκροί, **184** τραυματίες και **242** αγνοοούμενοι οι βουλευτές εξέφρασαν την άποψη ότι ο Ετζεβίτ δεν τους έλεγε την αλήθεια και ότι οι απώλειες αυτές θα ήσαν πιο μεγάλες σαν θα γινόταν ο τελικός απολογισμός.

Ο ανταποκριτής της βρετανικής εφημερίδας "Ντέϊλυ Τέλεγραφ" Μισιέλ Φλιντ που παρακολούθησε τη συνεδρία της τουρκικής Βουλής μετέδωσε:

"Στη Βουλή η γενική στάση των βουλευτών ήταν επικριτική και παρ' όλων ότι η τουρκική συνήθεια συγκράτησε τους βουλευτές από του να αρχίσουν υβρισίες εναντίον των ενόπλων δυνάμεων, δεν υπήρχε έπαινος για τον πρωθυπουργό και την Κυβέρνηση.

Ο Σολεϊμάν Ντεμιρέλ, πρώην πρωθυπουργός και αρχηγός του Κόμματος Δικαιοσύνης της αντιπολίτευσης, επέκρινε την Κυβέρνηση διότι δεν αποκαλύπτει τις απώλειες σε αεροπλάνα και στρατιωτικό υλικό και διότι απέτυχε να παράσχει κατάλληλη προστασία στις **99,000** των τουρκοκυπρίων που ζούσαν εγκλωβισμένοι σε **72** χωριά της νήσου.

Μέλη του Δημοκρατικού Κόμματος τόνισαν ότι κατά τη διάρκεια της κλειστής συνεδρίας της

Εθνοσυνέλευσης της παρελθούσας εβδομάδας η κυβέρνηση ανακοίνωσε περισσότερους ουσιαστικά στόχους για την εισβολή από ό,τι επετεύχθησαν παρά τις διαβεβαιώσεις ότι οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις επέτυχαν τον αρχικό τους στόχο.

Η διαβεβαίωση του κ. Ετζεβίτ ότι "εκείνο που επεδίωκε η Τουρκία ήταν η δημιουργία ενός παραθύρου από τη θάλασσα της Κερύνειας προς τους τουρκοκύπριους" επεκρίθη επίσης, διότι, όπως τόνισαν οι ηγέτες της αντιπολίτευσης, αυτό μπορούσε να γίνει και διά της διπλωματικής οδού, χωρίς την ανάληψη στρατιωτικής δράσεως.

Υπεραμυνόμενος της Κυβέρνησης του ο Υπουργός Εξωτερικών Τουράν Γκιουνές δήλωσε ότι οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις θα παραμείνουν στην Κύπρο μέχρι την εγκαθίδρυση της νομιμότητας."

Στην Κύπρο πανηγύριζε και ο Ραούφ Ντενκτάς. Δήλωσε ότι ο διάδρομος που δημιούργησαν τα τουρκικά στρατεύματα προς την Κερύνεια θα παραμείνει υπό τουρκική κατοχή και πρόσθεσε ότι αυτό άνοιξε το δρόμο για μια ομόσπονδη λύση του κυπριακού.

Μιλώντας στην τουρκική συνοικία της Λευκωσίας, όπου βρισκόταν το αρχηγείο του και από το οποίο τώρα μπορούσε να μιλά από θέσεως ισχύος, είπε:

"Οι ελληνοκύπριοι πρέπει να αντιληφθούν ότι ο δρόμος προς την ένωση κλείστηκε για πάντα. Συμβουλευώ τους ελληνοκύπριους ηγέτες να μη προσπαθήσουν να αντισταθούν".

Σαν ρωτήθηκε για την τύχη της Κερύνειας ο Ντενκτάς επανέλαβε τα λόγια του Ετζεβίτ ότι οι τούρκοι βρίσκονταν στην Κερύνεια για να μείνουν και όχι για να φύγουν.

Εκείνο που ξέχασαν σκόπιμα να αναφέρουν τόσο ο Ετζεβίτ όσο και ο Γκιουνές ήταν η τύχη του Προέδρου Μακαρίου.

Με την επικράτηση της εισβολής ο Ετζεβίτ ξέχασε τις διακηρύξεις του για την αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης στη νήσο που σήμαινε επιστροφή του Προέδρου Μακαρίου. Ό,τι τον ενδιέφερε από την αρχή ήταν όπως αποκάλυψε ο ίδιος η δημιουργία

"παραθύρου" για τους τουρκοκύπριους προς τη θάλασσα και προς την Τουρκία. Τα άλλα είχαν λεχθεί για να ξεγελάσουν και να παραπλανήσουν τους ξένους ή τους αφελείς που έβλεπαν με συμπάθεια τις διακηρύξεις του Ετζεβίτ για αποκατάσταση της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο ύστερα από το πραξικόπημα της χούντας που το παρουσίαζε ως απειλή εναντίον των τουρκοκυπρίων.

Στη νέα Υόρκη ο υπουργός Εξωτερικών Χένρι Κίσσιγκερ προέβαινε σε μια δήλωση που δεν έμενε απαρατήρητη. Ανακοινώνοντας τις προσπάθειες για ειρήνευση στην Κύπρο δήλωνε κατά τον ανταποκριτή της εφημερίδας "Τάϊμς" του Λονδίνου στην Ουάσιγκτων ότι "δεν αποκλείεται βεβαίως επιστροφή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου στην εξουσία".

Ο Κίσσιγκερ προέβαινε επίσης και σε μια πιο συγκλονιστική αποκάλυψη: Στην Ελλάδα, όπως άφησε να εννοηθεί, εξελισσόταν μια αλλαγή φρουράς στο στρατιωτικό καθεστώς και τόνισε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες υποστήριζαν την επιστροφή στις συνταγματικές διευθετήσεις.

Είτε γνώριζε είτε όχι ο Κίσσιγκερ για επικείμενη αλλαγή στην Ελλάδα (ο Αραπάκης αμφισβητεί τις πληροφορίες του) το τέλος της χούντας των Αθηνών που κρατήθηκε στην εξουσία για επτά ολόκληρα χρόνια (από τις 21 Απριλίου 1967) πλησίαζε και οι στρατιωτικοί προσπαθούσαν να βρουν τον πιο κατάλληλο πολιτικό, στον οποίον αναθέσουν την προεδρία.

Το ίδιο άρχισε να συμβαίνει και στην Κύπρο. Για τον Κίσσιγκερ ίσως ο Μακάριος δεν θα αποτελούσε πια εμπόδιο. Η Τουρκία βρισκόταν στην Κύπρο- όπως και η Ελλάδα- και οι δυο χώρες του NATO και αποκτούσε τα δικαιώματα που ζητούσε από τη δεκαετία του 1950- διχοτόμηση της νήσου.

Από την άλλη το καθεστώς Σαμψών που βρισκόταν στην εξουσία για οκτώ μέρες, ύστερα από ένα πραξικόπημα και μια εισβολή, χωρίς συσσιαστικές εξουσίες, υποχείριο των στρατιωτικών που

διενήργησαν το πραξικόπημα και οι οποίοι με την πανωλεθρία της εισβολής, έχασαν τα νερά τους και τα δόντια τους- χωρίς διεθνή αναγνώριση, ούτε και από αυτό ακόμη το στρατιωτικό καθεστώς των Αθηνών που το έφερε στην εξουσία, επίσημα τουλάχιστον από φόβο μήπως "παρεξηγηθεί" ότι ανεμίχθη στην ανατροπή του Μακαρίου, άρχισε να καταρρέει.

Δυο πολιτικοί άρχισαν να έρχονται στην επιφάνεια στην Ελλάδα και στην Κύπρο για να αναλάβουν τα υνία: Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής πρώην πρωθυπουργός και αυτοεξόριστος στο Παρίσι ύστερα από διαφορές με τη βασιλική οικογένεια της Ελλάδας εδώ και δέκα και πλέον χρόνια, και ο Γλαύκος Κληρίδης, Πρόεδρος της Κυπριακής Βουλής από την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960, αρχηγός του Ενιαίου Κόμματος της Εθνικόφρονος Παράταξης, άνθρωπος που θεωρείτο μετριοπαθής πολιτικός αλλά και στενός συνεργάτης του προέδρου Μακαρίου.